

muziek

deSingel

Barokorkest B'Rock olv. **René Jacobs**

wo 31 mei 2017 / Grote podia / Blauwe zaal

20 uur / pauze ± 20.50 uur / einde ± 21.55 uur
inleiding 19.15 uur / David Vergauwen / Muziekstudio

opera & drama
2016-2017

Barokorkest B'Rock olv. Rodolfo Richter *viool*
vr 30 sep 2016

Cappella Mediterranea & Choeur de Chambre de Namur
olv. Leonardo García Alarcón
vr 28 apr 2017

Barokorkest B'Rock olv. René Jacobs
wo 31 mei 2017

Barokorkest B'Rock / www.b-rock.org
deSingeldebuut vr 1 dec 2006 / laatst in deSingel do 17 nov 2016

René Jacobs / bit.ly/2qplffu
deSingeldebuut do 9 apr 1987 / laatst in deSingel zo 21 dec 2014

Mari Eriksmoen / www.marieriksmoen.no
deSingeldebuut

Johannes Weisser / bit.ly/2r6FKQm
laatst in deSingel vr 9 mei 2009

teksten programmaboekje David
Vergauwen vertalingen libretto met dank
aan Opera Ballet Vlaanderen

coördinatie programmaboekje deSingel
D/2017/5.497/60

 **Gelieve uw GSM
uit te schakelen**

De inleidingen kan u achteraf
beluisteren via www.desingel.be
Selecteer hiervoor voorstelling /
concert / tentoonstelling van
uw keuze.

Grand café deSingel drankjes /
hapjes / snacks uitgebreid
tafelen open alle dagen: 9-24 uur /
informatie en reserveren:
+32 (0)3 237 71 00 of
www.grandcafedesingel.be

Reageer en win

Op www.desingel.be kan u uw visie,
opinie, commentaar, appreciatie, ...
betreffende het programma
van deSingel met andere
toeschouwers delen. Selecteer
hiervoor voorstelling / concert /
tentoonstelling van uw keuze.
Neemt u deel aan dit forum,
dan maakt u meteen kans om
tickets te winnen.

Cd-verkoop Bij onze concerten
worden occasioneel cd's te
koop aangeboden door
La Boite à Musique / Coudenberg
74 / Brussel / +32 (0)2 513 09 65
www.classicalmusic.be

Concertvleugels Met bijzondere
dank aan Ortwin Moreau voor het
stemmen en het onderhoud van de
concertvleugels van deSingel
Moreau Pianoservice /
Kapucinessenstraat 32 / 2000
Antwerpen / +32 (0)486 83 63 98
www.moreau-pianoservice.be

Portret van Mozart door Joseph Lange, 1789

Barokorkest B'Rock

René Jacobs muzikale leiding

Mari Eriksmoen sopraan

Johannes Weisser bariton

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)

Selectie uit 'Le nozze di Figaro', KV492 (1786):

Ouverture

Acte I, scènes 1 & 2:

Figaro & Susanna

Duet 'Cinque, dieci, venti trenta...'

Duet 'Se a caso, madama'

Figaro

Cavatina 'Se vuol ballare'

Uit Symfonie nr 40 in g, KV550 (1788):

I. Molto Allegro

Uit 'Le nozze di Figaro':

Acte I, scène 5:

Cherubino

Aria 'Non so più cosa son, cosa faccio'

Uit Symfonie nr 40 in g, KV550:

II. Andante con moto

Uit 'Le nozze di Figaro':

Acte II, scène 2:

Cherubino

Arietta 'Voi che sapete'

Acte I, scène 8:

Figaro

Recitativo 'Ehi, capitano, a me pure la mano'

Aria 'Non più andrai farfallone amoroso'

pauze

Uit 'Le nozze di Figaro':

Acte III, scènes 2 & 4:

Susanna & Graaf Almaviva

Recitativo 'Signor...'

Duet 'Crudel! Perché finora'

Almaviva

Recitativo accompagnato 'Ha già vinta la causa!'

Aria 'Vedrò mentre io sospiro'

Uit Symfonie nr 41 in C, KV551 'Jupiter' (1788):

I. Allegro vivace

Aria 'Un bacio di mano', KV541

gecomponeerd als 'Einlage' in Pasquale Anfossi's opera 'Le gelosie fortunate' voor bas en orkest, geciteerd in het eerste deel van de 'Jupiter'-Symfonie

Uit Symfonie nr 41 in C, KV551 'Jupiter':

II. Andante cantabile

Selectie uit 'Die Zauberflöte', KV620 (1791):

Acte II, scène 18:

Pamina

Aria 'Ach ichühl's, es ist verschwunden'

Acte I, scène 14:

Pamina & Papageno

Duet 'Bei Männern, welche Liebe fühlen'

Uit Symfonie nr 41 in C, KV551 'Jupiter':

IV. Molto Allegro

Dit concert wordt opgenomen door Klara voor latere uitzending in het

programma Klara Live op dinsdag 27 juni om 20 uur.

Mozart: een kind van de Verlichting

Verlichting

Toen Mozart in 1756 in Salzburg geboren werd, was de intellectuele stroming die wij 'Verlichting' noemen al enige tijd onderweg. Door gebruik van de rede moest de ware toedracht van de wereld zich aan de wetenschapper-filosoof onthullen. Dogmatisch denken of ongefundeerde autoriteit werden bestreden. Deze nieuwe kijk op de mens, op de wereld en op de mens in die wereld, zou op termijn de westerse samenleving flink veranderen. Wetenschap werd aangemoedigd en de menselijke honger naar wetenschappelijke kennis was nog nooit zo groot geweest. Daarvan getuigt de 'Encyclopédie ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers' uit 1751. Het ging daarbij niet in de eerste plaats om kennis omwille van de kennis als doel op zich. Het ging om wetenschappelijke kennis die de mens ten goede kon komen door haar praktische implicaties op vlak van navigatie, mijnbouw en industrie. Men mag immers niet vergeten dat ook de industriële revolutie het gevolg is van het Verlichte denken. Daarnaast werd de almacht van het geloof bestreden, samen met allerlei vormen van bijgeloof. De Verlichte houding tegenover godsdienst werd er een van tolerantie. Obscurantisme en fanatisme vonden er geen genade. De mens zelf zou in de loop van de achttiende eeuw basisrechten krijgen die zouden uitmonden in de beroemde 'Déclaration des droits de l'homme et du citoyen' uit 1789, een tekst die was geïnspireerd op de Amerikaanse 'Declaration of Independence' uit 1776. Deze basiskosten moesten de burger vrijheid en democratie garanderen. Misbruiken van deze nieuwe basisrechten van het individu in kerk en staat werden bestreden.

Mozart zou na eerdere avonturen in Parijs, Mannheim en München in 1781 zijn weg vinden naar Wenen, zonder twijfel een van de meest liberale centra van de Duitstalige wereld. Het nieuwe klimaat dat er werd geschapen was het werk van Jozef II, sinds 1765 keizer van het Heilige Roomse Rijk, maar pas sinds 1780 alleenheerser over de

Habsburgse erflanden. Jozef was een onvermoeibare hervormer die de hopeloze verzameling van versnipperde gebieden waarover hij de plak zwaaide wilde laten integreren tot een groot eenheidsrijk dat vanuit Wenen zou worden bestuurd. Zijn hervormingen werden echter tegengewerkt door zijn moeder. Toen zijn moeder, Maria Theresia, nog leefde, was Jozef enkel co-regent over het Habsburgse imperium. Vele van zijn hervormingen belandden na enige discussie al snel in de bureaulade. Wanneer de oude keizerin in 1780 eindelijk sterft (ze zat 40 jaar op de troon), volgde in de Habsburgse gebieden een stortvloed aan hervormingsmaatregelen. De economie werd hertekend, de belastingen en het leger werden hervormd, het recht werd herzien, de ambtenarij werd omgevormd en zelfs het ambt van de keizer zelf werd anders ingevuld.

Net als Frederik II van Pruisen was Jozef II het type van een Verlicht monarch. Zijn drang om de staat te moderniseren, de ondernemingszin te stimuleren en de wetenschap haar gang te laten gaan, transformeerde Oostenrijk van een reus op lemen voeten tot een vooruitstrevende moderne staat. Dat klimaat moet ook Mozart hebben aangetrokken. Hij vestigde zich als zelfstandig ondernemer in Wenen en werkte er de laatste tien jaar van zijn leven als freelance kunstenaar. Hij gaf er lessen, organiseerde concerten, vervulde compositie-opdrachten en kreeg vanaf 1787 zelfs een kleine vergoeding van de keizer als kamercomponist, een honoraire functie waar geen zware verplichtingen tegenover stonden. Het heeft er alle schijn van dat Mozart in Wenen best kon aarden. Zijn ondernemingen liepen behoorlijk succesvol, zijn naam en faam was over heel Wenen en omstreken wijd verspreid en bovendien nam Mozart ook een interesse in de filosofische en maatschappelijke debatten van zijn tijd. Hij was geabonneerd op enkele Verlichte tijdschriften, hij werd in 1785 vrijmetselaar en wist daarin het beleid van zijn keizer altijd gesteund te zien. Mozart was een christen, een katholiek, maar net als zijn keizer stond hij kritisch tegenover het pauselijk gezag in Rome. Net als Jozef II kan Mozart aanzien worden als een product van de centraal-Europese 'Katholische Aufklärung'.

Opera

Het maatschappelijk engagement van Mozart komt heel duidelijk naar voor in zijn opera's. Zoals de titel aangeeft,

draait **'Le nozze di Figaro'** rond het huwelijk van Figaro. Figaro is de knecht van graaf Almaviva en juist deze heeft een oogje op Figaro's bruid, Susanna en probeert daarom het huwelijk te saboteren. Nochtans heeft Almaviva zijn voornaamste instrument om dit doel te kunnen bereiken uit handen gegeven toen hij als verlicht aristocraat het irrationele recht van de eerste nacht (*ius primae noctis*) op zijn domein afschafte. Hierdoor profileerde hij zich als een Verlicht man die tegennatuurlijke rechten wil afschaffen: "Ma non merto per questo né trubuti, né lodi, e un dritto ingiusto ne miei feudi abolendo a natura, al dover lor dritti io rendo", zegt de graaf in het eerste bedrijf. ("Tribuut noch loftuiging: als ik een onbillijk voorrecht op mijn domeinen afschaf, geef ik de natuur en plicht hun rechten terug"). Dit 'ius primae noctis' reserveerde voor de edelman het recht om alle meisjes op zijn domein te ontmaagden, vlak voor het huwelijk. Het klinkt als een gewoonte uit meer donkere tijden en in werkelijkheid heeft dit recht dan ook nooit echt bestaan; het is een imaginair (mythisch) recht dat in het begin van de achttiende eeuw in het leven werd geroepen als symbool voor de aristocratische misbruiken van het Ancien Régime.

Het recht van de eerste nacht mocht dan wel nooit echt hebben bestaan, toch waren de misbruiken van de aristocratie op het vlak van het huwelijksrecht in Mozarts tijd niet gering. In de Habsburgse gebieden duurde het tot 1783 vooraleer het huwelijk een burgerlijke zaak werd. In dat jaar vaardigde Jozef II het zogeheten 'Ehepatent' uit dat een huwelijk mogelijk maakte op basis van wederzijdse toestemming, zonder inmenging van derden. Voortaan was er geen toestemming meer nodig van de Kerk, van de familie of van de werkgever. Enkel wederzijdse toestemming was nodig en de registratie bij een ambtenaar. Voor 1783 kon de Kerk, de familie en zelfs de werkgever een huwelijk beletten, waardoor kwaadschikse aristocraten het huwelijk van hun personeel gemakkelijk konden saboteren. Dit is wat er gebeurt in 'Le nozze di Figaro', waar Almaviva – zij het door andere middelen – het huwelijk van Figaro en Susanna wil tegenwerken.

De opera toont ons twee koppels en twee huwelijken. Het huwelijk van Susanna en Figaro is een huwelijk in evenwicht: beiden behoren tot dezelfde sociale klasse en hebben dezelfde verwachtingen van het huwelijk. Het

andere huwelijk is dat van de graaf en de gravin. Het is een huwelijk in gevaar. Beide echtelieden behoren niet tot dezelfde sociale klasse. Almaviva is een toparistocraat die uit liefde huwde met het rijke burgermeisje Rosina. Na enkele jaren in het huwelijk, is het duidelijk dat beiden een ander idee en andere verwachtingen hebben van het huwelijk. De contessa heeft een uitermate burgerlijk idee van de romantische liefde. Voor haar is liefde escapistisch, pathetisch en fundamenteel onrealistisch. Haar eerste aria, 'Porgi Amor', maakt dit duidelijk. Het is een pleidooi tegenover Amor waarin ze vraagt om liefde ofwel om de dood. Het getuigt van een zelfmedelijden dat typisch is voor de sentimentele burgerlijke liefde, zoals die ook te zien is in de contemporaine burgerlijke literatuur. Ook Goethes 'Werther' (1774) zal vragen om liefde of de dood, waarbij hij bij gebrek aan het ene, kiest voor het andere. Dit soort sentimentele liefde wordt in Mozarts opera's altijd afgekeurd; bijvoorbeeld in 'Die Zauberflöte', waar de zogenaamde 'Bildnisaria' een begoocheling lijkt te zijn. Mozart verdedigde een meer praktische en realistische liefde, die nauwelijks verheven of sentimenteel te noemen is. Destijds moet het karakter van de contessa ook zo begrepen zijn geweest. Zij is immers een typisch 'opera seria'-karakter (een 'mezzo carratore' op zijn best), zoals ook Donna Elvira in 'Don Giovanni' er een is. Vrouwen met een te sentimenteel idee over de liefde vinden in de opera's van Mozart over het algemeen weinig erbarmen.

De graaf van zijn kant is een aristocraat die niet het burgerlijke, maar het aristocratische idee van de liberale liefde verdedigt. Dit wordt het best verwoord door Montesquieu in zijn Perzische brieven: "Het is dwaas te geloven om altijd en eeuwig van een en dezelfde vrouw te houden, net zoals het dwaas is te beweren dat men eeuwig en altijd gezond zal zijn, of gelukkig zal zijn. Wanneer men tegenover een vrouw zweert om haar eeuwig lief te zijn, dan wordt impliciet begrepen dat de vrouw in kwestie eeuwig aantrekkelijk zal zijn. Indien dat niet langer het geval is, wordt dit geïnterpreteerd als een eenzijdig verbreken van het aangegane contract, met als gevolg dat men ook de eigen belofte niet meer moet houden." Wat kan de gravin hiertegen beginnen? Ze doet er goed aan het spel van de graaf mee te spelen en hem met de hulp van haar personeel te verslaan op zijn eigen terrein. Alleen op die manier kan ze zichzelf in een sterke positie manoeuvreren om de

voorwaarden van haar relatie te hernegotiëren op een meer realistische manier. Op deze manier kan ze haar echtgenoot dwingen om haar eigen verdriet te erkennen.

Het huwelijk was binnen Mozarts maatschappij een belangrijk gegeven; zo belangrijk zelfs dat Jozef II vond dat de staat er zich mee moest bemoeien. Het huwelijk werd beschouwd als de 'Stabilitas' van de maatschappij. In de achttiende eeuw geloofde men dat de wereldbevolking afnam (tot de zeventiende eeuw). Pas in de achttiende eeuw zag men de resultaten van een zogenaamde demografische revolutie die vooral nuttig kon zijn voor de Habsburgers. Zij hadden aan het begin van de achttiende eeuw grote stukken land op de Balkan op overschot, vers veroverd op de Turken. Deze landen moesten uiteraard worden bevolkt. Om die reden ging Jozef II een demografische explosie aanzwengelen. Hij moedigde procreatie aan en kwam daarbij vanzelf op het terrein van de Kerk. Jozefs relatie met de Kerk was behoorlijk stroef. Hij was bereid zich te onderwerpen aan het Kerkelijk gezag wat betreft de theologie, de sacramenten, etc., maar eens de politieke bemoeienissen van de Kerk zijn staat gingen tegenwerken, verzette hij zich. Het huwelijk, vanouds een Kerkelijk gebeuren, werd nu het terrein van de staat. Jozef II voerde het burgerlijk huwelijk in, maakte echtscheiding mogelijk en hoopte op die manier dat zijn bevolking in aantal zou groeien. De bescherming van het huwelijk kwam de gewone man ten goede. Hij werd immers door de keizer beschermd tegen de bemoeienissen van de Kerk en tegen de misbruiken van de adel die tot voor 1783 een huwelijk konden dwarsbomen. Zoals gewoonlijk koos Mozart (ook in 'Le Nozze di Figaro') partij voor zijn keizer.

De opera 'Le nozze di Figaro' gaat over het verzet van enkele vrouwen tegen de schijnbare almacht van de aristocraat Almaviva. Hoewel Figaro onder meer via de titel wordt opgevoerd als het hoofdpersonage, blijkt hij in de uiteindelijke intrige weinig betrokken te zijn en verliest hij naar het einde zelfs de controle over het hele gebeuren. De vrouwen in de opera (Susanna en de Contessa) zijn voor het grootste deel op zichzelf aangewezen. De twee kleine duetten aan het begin van de opera, '**Cinque, dieci, venti, trenta, ...**' en '**Se a caso madama**' maken de inzet van de strijd heel duidelijk. Susanna vertelt Figaro hoe de graaf niet te vertrouwen is. Figaro denkt dat de graaf hen een

kamer naast de zijne gegeven heeft omdat Figaro als zijn knecht dan in drie passen bij hem staat, maar in werkelijkheid – zo zegt ze – weet ook de graaf dat hij in drie passen in de kamer van Susanna kan staan. Hierop zingt Figaro zijn aria 'Se vuoi ballare'. Op een treffend menuet (de aristocratische dans bij uitstek) zegt Figaro: "als u wil dansen meneertje de graaf, dan zal ik de gitaar spelen". Figaro neemt zich voor de graaf te zullen bestrijden om de eer van Susanna en hun huwelijk te redden.

Figaro weet niet dat Susanna zijn hulp eigenlijk niet heel erg nodig heeft. Zij weet zichzelf te redden, hetgeen blijkt uit het heerlijke duet tussen de graaf en Susanna: '**Crudel, perché finora**'. Op vraag van de Contessa laat Susanna zich recruteren om een grap met de graaf uit de halen. Susanna zal hem om een rendez-vous vragen. Die avond zullen ze elkaar in de tuin ontmoeten en zal de graaf zijn zin krijgen. In werkelijkheid zal de Contessa verschijnen in de kleren van Susanna en zal de graaf op die manier ontmaskerd worden. De taak van Susanna in dit duet bestaat erin de graaf te laten geloven dat zij hem wil. Zij moet hem doen geloven dat de aloude adellijke almacht ongebroken is en dat een aristocraat nog steeds zijn dienstmeiden kan laten doen wat hij wenst. De graaf is echter op zijn hoede en in de aria daarop, zijn enige in de hele opera, lijkt hij zich af te vragen waarom hij ongelukkig moet zijn, terwijl zijn knecht met Susanna mag huwen.

Het Verlichte idee van de liefde zal op het einde van 'Le nozze di Figaro' leiden tot een ontgoocheling van het sentimentele en de overwinning van het pragmatisme. De opera culmineert in een liefdesduet in de tuin bij volle maan, waarin de graaf zijn eigen vrouw verleidt. Voor het eerst sinds jaren hoort de Contessa hoe haar man haar liefdevol aanraakt en zoete woorden spreekt. Maar ook zij kan niet anders dan weten dat dit alleen maar kan gebeuren omdat hij denkt dat zij iemand anders is. Na de ontmaskering kan de graaf geen kant meer uit. Hij kiest voor de weg van de minste weerstand. Hij bekent. Hij knielt voor de gravin en vraagt haar vergiffenis. Zij houdt van hem en kan niet anders dan hem vergeven. De graaf en de gravin omhelzen elkaar. Toch moet iedereen begrijpen, met de mogelijke uitzondering van de gravin, dat het niet lang zal duren vooraleer de blik van de graaf opnieuw zal worden afgeleid door een andere knappe meid.

Een antidotum voor deze pragmatische liefde vormt het ontwapenende liefdesduet uit **'Die Zauberflöte'**. Dit liefdesduet wordt ironisch genoeg niet gezongen door Tamino en Pamina, het voornaamste paar in deze opera, maar door Pamina en Papageno. Papageno heeft Pamina zonet bevrijd en zal haar helpen ontsnappen om haar voor te stellen aan Tamino, de prins over wie ze al zoveel goede dingen heeft gehoord. In het duet **'Bei Männern, welche Liebe fühlen'** wordt er gezegd: "Mann und weib und weib und Mann, reichen an die Gottheit an". Let op de volgorde: "man en vrouw en vrouw en man". In Mozarts wereld zijn mannen en vrouwen aan elkaar gelijk en de oprechte liefde tussen hen twee is quasi goddelijk. Daar is geen kerk, geen keizer, geen vader of geen graaf tegen opgewassen.

Symfonie

Mozart als verlichtingsdenker is ook aan te treffen in zijn symfonisch werk. Zo schreef hij zijn laatste drie symfonieën in 1788, waarmee hij de klassieke grenzen van de symfonie ging verplaatsen en vooruitkeek naar de repertoirestukken van Beethoven en Mendelssohn. Heel wat musicologen vonden verbanden tussen deze drie symfonieën onderling en gaan uit van een soort trilogie, waarbij kan worden gewezen op talrijke onderlinge verbanden en gelijkenissen. Mozarts laatste drie symfonieën tonen aan dat het genre enorm was geëvolueerd sinds de eerste voorname meesterwerken, halverwege de achttiende eeuw. Rond 1750 was de symfonie nog een doorsnee instrumentaal diversissement zonder grote ambities. Rond 1850 was het de toetssteen van alle orkestrale muziek, het koningingenre van de romantische muziek.

Voor wie of waarom Mozart zijn drie laatste symfonieën schreef, is niet met zekerheid geweten. Vermoedelijk werden ze tijdens de zomer van 1788 kort na elkaar geschreven. Mozart tekende de werken op in zijn catalogus en vermeldde hierbij zelf de data 26 juni, 25 juli en 10 augustus. Lange tijd heeft men getwijfeld of Mozart, die schijnbaar geen commissie had ontvangen en dus niet in opdracht schreef, deze symfonieën ooit heeft opgevoerd. Zo dacht men dat hijzelf zijn Jupitersymfonie nooit zou hebben gehoord. Dit is bijzonder onwaarschijnlijk. Vermoedelijk schreef hij de symfonieën om nieuw materiaal te kunnen presenteren bij een volgende concertreis die

hem buiten Wenen bekend moest maken. Zijn brieven uit de zomer van 1788 wijzen in die richting, hoewel concrete plannen daartoe snel verwaterden. Mozart heeft de concertreis voor 1788 dan wel niet kunnen waarmaken, hij zal zijn drie symfonieën vast wel hebben gebruikt bij andere concertreizen, zoals die naar Leipzig in 1789 of die naar Frankfurt in 1790. Ook in 1791 had Mozart te Wenen voldoende gelegenheid om deze werken aan zijn publiek te presenteren. De componist die zijn eigen meesterwerk nooit hoorde, is misschien een aantrekkelijke romantische mythe, ze is in het geval van Mozart hoogst onwaarschijnlijk.

Kan men over symfonieën zeggen dat ze ergens over gaan? Vast en zeker! Muziek mag dan wel een grote graad van 'abstractie' bezitten, het betekent altijd iets. Net zoals dat het geval kan zijn in literatuur, schilderkunst, poëzie, dans, theater, etc. vertelt muziek een verhaal. Dat verhaal is meestal in verband te brengen met de maatschappelijke, sociale, economische en filosofische vraagstukken die de auteur en zijn tijd bezig hielden. Mozarts laatste symfonie is gedrenkt in een sfeer van ernst die uitmondt in een triomf. Wat betekent dat eigenlijk? Enkele auteurs brachten het karakter van Mozarts laatste symfonie in verband met een patriottisch sentimentalisme. In februari 1788 trok keizer Jozef II ten oorlog tegen de Turken. Ondanks het feit dat zijn Russische bondgenoot het aanvankelijk liet afweten, boekte de keizer in de lente van 1788 enkele kleine overwinningen. Misschien was dat voldoende reden voor Mozart om zijn **Jupitersymfonie** op te dragen aan Jozef II. Dit zou verklaren waarom de symfonie zo ernstig en bij wijlen zo dramatisch is, waarom een koperpartij met percussie werd geïntroduceerd (militaire instrumenten) en waarom het eerste en het vierde deel zo erg op een militaire fanfare lijken.

De nationalistische interpretatie is slechts een van enkele die in de loop der jaren naar voor werd geschoven ter verklaring van het tamelijk unieke karakter van Mozarts laatste symfonie. Een andere, even boeiende verklaring is de maçonnieke these. Mozart was een doorleefd vrijmet-selaar en schreef heel wat maçonnieke muziek. Sommige van zijn werken gelden dan ook als "maçonniek geïnspireerd". Zijn laatste symfonie is daar een van. Talrijke elementen ondersteunen deze interpretatie. Zo worden de

drie zwiepende akkoorden waarmee de symfonie opent, vaak aanzien als het kloppen van de profaan die, wanneer hij toegang tot de vrijmetselaarstempel wil verkrijgen, drie keer op de poorten moet kloppen. Die drie akkoorden staan overigens ook centraal in de opera 'Die Zauberflöte' en figureren expliciet in haar ouverture. De beginakkoorden van de Eenenvestigste Symfonie worden op die manier in verband gebracht met de beginakkoorden uit 'Die Zauberflöte'. Ook de knappe afwisseling van het volkse en het speelse met het ernstige en het quasi-sacrale, herinnert ons aan de tweedeling Papageno-Tamino in deze opera. De eerste beweging bestaat dan, zoals gezegd, uit drie thema's: het maçonnieke kloppen, het ernstige lyrische thema (Tamino) en het volkse derde thema (Papageno).

Het is overigens interessant om op te merken dat dit derde thema door Mozart ook in een van zijn opera-aria's werd gebruikt. In dezelfde periode als deze waarin hij werkte aan zijn laatste symfonie schreef Mozart de aria '**Un bacio di mano**' (KV541), op een tekst van (vermoedelijk) Lorenzo Da Ponte. De aria werd geschreven in opdracht van het Burgtheater dat een korte aria van hem wilde inlassen in de opera '**Le gelosie fortunate**' van Anfosi. Deze praktijk was zeer gangbaar en Mozart schreef wel vaker aria's op bestelling die ergens in een opera van een andere (buitenlandse) componist werden ingelast op vraag van een zanger of impresario. Gezien de aria al werd opgevoerd op 2 juni 1788, kan men vermoeden dat Mozart eerst de aria schreef en kort nadien het hoofdthema ervan recycleerde als het derde thema uit de eerste beweging van de Eenenvestigste Symfonie. Het thema wordt in de aria gebruikt op de woorden "L'usanze del mondo, andate a studiar" (vrij vertaald: "ga en leer hoe de wereld werkt"). Dit thema kan dan in verband worden gebracht met het thema van het maçonnieke zoeken, de weg naar 'verlichting', dat ook in 'Die Zauberflöte', alsook in Mozarts eigen maçonnieke muziek vaak als thema naar voor wordt geschoven.

Het meest opvallende element in deze maçonnieke interpretatie, is zonder twijfel de toonaardsymboliek. In Mozarts tijd hadden toonaarden een heel duidelijke betekenis. Do-groot klinkt zeer open en ongecompliceerd en werd juist daarom in verband gebracht met triomf en glorificatie, terwijl fa-klein werd gebruikt voor horror en

boosaardigheid en si-b-groot voor het pastorale en het rustieke. Mozarts maçonnieke toonaardsymboliek gaat dan als volgt: do-klein wordt geassocieerd met duisternis en de dood, mi-b-groot met de vrijmetselarij en tenslotte do-groot met licht en 'verlichting'. Zelfs 'Die Zauberflöte' maakt gebruik van deze drie toonaarden om het contrast tussen licht en duisternis (goed en kwaad) te duiden. Mi-b-groot staat daartussen. Op die manier zag Mozart vrijmetselarij (mi-b-groot) als een middel om de angst voor de dood (do-klein) te overwinnen en te komen tot verlichting (do-groot). In zijn maçonnieke muziek maakt Mozart regelmatig gebruik van deze toonaardsymboliek, die overigens ook bij zijn logebroeder Franz Joseph Haydn opduikt, met name in 'Die Schöpfung', waar de licht-donker symboliek en de bijhorende toonaarden even prominent zijn.

Mozarts laatste symfonie werd geschreven in do-groot en kan op die manier worden geïnterpreteerd als een symfonie van licht, triomf en overwinning. Voor de buitenwereld kon dit verwijzen naar Jozefs veldtocht tegen de Turken. Voor de ingewijden kon het gaan om een zoektocht uit de duisternis, naar het licht. Opmerkelijk is dat de Romeinse dichter en filosoof Lucretius (99 VC-55 VC) de staatsgod van Rome 'de lichtgod' noemt. Hij had het over Jupiter. Mozart was, zoals de meeste vrijmetselaars uit die tijd, goed vertrouwd met de geschriften van Lucretius. Dit gold ook voor Mozarts Engelse vriend en vrijmetselaar, Johann Solomon die deze symfonie haar naam gaf.

Of de betekenis van Mozarts laatste symfonie nu te zoeken is in een uiting van patriottisme of een beklemtoning van vrijmetselaarsidealen, maakt voor haar plaats in de muziek-geschiedenis misschien niet eens zo ontzettend veel uit. Het werk blijft een groots opgezet spektakel dat de geschiedenis van de symfonie in een nieuwe richting duwde. De symfonie was naar de normen van Mozarts tijd uitzonderlijk ernstig van karakter en complex van opbouw, ze had tevens een iets langere speelduur dan dat men gewend was en ze maakte gebruik van een uitgebreid organogram dat bestaat uit fluiten, hobo's, fagotten, hoorns, trompetten, percussie en de volledige strijkerssectie. De symfonie is, zoals gezegd, duidelijk 'teleologisch' van opzet en streeft hierbij duidelijk naar de finale beweging als een soort climax. Op die manier werd dit het model voor "de

klassieke symfonie". Georg Nikolaus von Nissen (1761-1826) die later huwde met de weduwe Mozart en over haar eerste echtgenoot een gezaghebbende biografie schreef, stelde: "Deze grote symfonie in do, met de slotfuga, is werkelijk de eerste van alle symfonieën." Beethoven, Mendelssohn en Wagner modelleerden hun eerste symfonieën naar dit model. Op die manier werd Mozart, dankzij deze symfonie, 'gecanoniseerd' als de meester van de klassieke school, meer nog dan Haydn. Alleen daarvoor is deze symfonie om muziekhistorische redenen zo 'groot'.

Besluit

Mozart was een man van de wereld. Sterker nog: hij was een man van zijn wereld. Zijn oeuvre ademt de sfeer van het Jozefisme, de typische Verlichte hervormingsdrang eigen aan keizer Jozef II. Of hij samen met Lorenzo Da Ponte Italiaanse opera's maakt of samen met Emanuel Schikaneder Duitse 'Singspiele' produceert, de geest van de Verlichting is nooit veraf. Zelfs in zijn symfonisch werk is er sprake van steun aan de keizer en zijn verlichte denkbeelden. Zelfs wanneer het over de liefde gaat, lijken enkel de realistische verwachtingen op genade te kunnen rekenen. Enkel wanneer een man en een vrouw elkaar als gelijken zien, heeft ware liefde een kans. Te hoge verwachtingen, onrealistische verlangens of overdreven sentimentaliteit kunnen de mens onmogelijk op het pad zetten van de ware liefde. Ook op het domein van de liefde blijkt Mozart een kind van de Verlichting.

71. 38. *All: vivace* *Sinfonia. Vollystandig* *Haydn* (71.92 in *Haydn's Catalog*)
1788. *Non Mozart*
und
Prins
Handy

Violin I
Violin II
Viola
Flute
Oboe
Clarinet
Bassoon
Horn
Trumpet
Bass

All: vivace *Subito* *Adagio* *f*

20

Wolfgang Amadeus Mozart
Selectie uit 'Le nozze di Figaro', KV492

Atto Primo

Ouverture

Camera non affatto ammobbiliata, una sedia d'appoggio in mezzo

Scena 1

Figaro con una misura in mano e Susanna allo specchio che si sta mettendo un capellino ornato di fiori

Nr 1 - Duettino

Figaro

misurando

Cinque... dieci.... venti... trenta... trentasei...quarantatre

Susanna

specchiandosi

Ora sì ch'io son contenta;
sembra fatto inver per me.
Guarda un po', mio caro Figaro,
guarda adesso il mio cappello.

Figaro

Sì mio core, or è più bello,
sembra fatto inver per te.

Susanna e Figaro

Ah, il mattino alle nozze vicino
quanto è dolce al mio/tuo tenero sposo
questo bel cappellino vezzoso
che Susanna ella stessa si fe'.

Recitativo

Susanna

Cosa stai misurando,
caro il mio Figaretto?

Figaro

Io guardo se quel letto
che ci destina il Conte
farà buona figura in questo loco.

Wolfgang Amadeus Mozart
Selectie uit 'Le nozze di Figaro', KV492

Eerste bedrijf

Ouverture

Een kaal vertrek met in het midden een leunstoel.

Scène 1

Figaro met in de hand een maatstok en Suzanna, die een met bloemen versierde hoed past, voor de spiegel.

Nr 1 Duettino

Figaro

meet de kamer

Vijf... tien... twintig... dertig...zesendertig... drieënveertig...

Susanna

voor de spiegel

Ja, nu ben ik tevreden:
hij lijkt echt voor mij gemaakt.
Kijk, mijn lieve Figaro,
kijk toch's naar mijn hoed.

Figaro

Ja, hartje, nu is hij mooier:
hij lijkt echt voor jou gemaakt.

Susanna en Figaro

Ach, wat bevalt deze mooie, elegante hoed
die Susanna zich zelf heeft gemaakt,
mijn (jouw) tedere echtgenoot
op de ochtend van onze bruiloftsday!

Recitatief

Susanna

Wat meet je daar,
mijn lieve Figaro?

Figaro

Ik ga na of het bed
dat de graaf ons schenkt
hier wel kan staan.

Susanna

E in questa stanza?

Figaro

Certo: a noi la cede
generoso il padrone.

Susanna

Io per me te la dono.

Figaro

E la ragione?

Susanna

toccandosi la fronte
La ragione l'ho qui.

Figaro

facendo lo stesso
Perché non puoi
far che passi un po' qui?

Susanna

Perché non voglio.
Sei tu mio servo, o no?

Figaro

Ma non capisco
perché tanto ti spiace
la più comoda stanza del palazzo.

Susanna

Perch'io son la Susanna, e tu sei pazzo.

Figaro

Grazie; non tanti elogi! Guarda un poco
se potriasi star meglio in altro loco.

Susanna

In deze kamer?

Figaro

Jawel: grootmoedig staat meneer
ze aan ons af.

Susanna

Van mij krijg je ze cadeau!

Figaro

De reden?

Susanna

brengt de hand naar het voorhoofd
De reden, die heb ik hier!

Figaro

met hetzelfde gebaar
Waarom kun je daarvan
niets overbrengen naar hier?

Susanna

Omdat ik niet wil.
Ben jij mijn dienaar, of niet?

Figaro

Maar ik begrijp niet
waarom jou de gerieflijkste kamer
van het hele slot zo tegenstaat.

Susanna

Omdat ik Susanna ben en jij een domkop.

Figaro

Bedankt. Niet zo veel lof! Zie dan maar
dat we ergens anders beter af zijn.

Nr 2 Duettino

Figaro

Se a caso madama
la notte ti chiama,
din din; in due passi
da quella puoi gir.
Vien poi l'occasione
che vuolmi il padrone,
don, don; in tre salti
lo vado a servir.

Susanna

Così se il mattino
il caro Contino,
din din; e ti manda
tre miglia lontan,
don don; a mia porta
il diavol lo porta,
ed ecco in tre salti ...

Figaro

Susanna, pian, pian.

Susanna

Ascolta ...

Figaro

Fa presto ...

Susanna

Se udir brami il resto,
discaccia i sospetti
che torto mi fan.

Figaro

Udir bramo il resto,
i dubbi, i sospetti
gelare mi fan.

Nr 2 Duettino

Figaro

Stel dat mevrouw
je 's nachts roept:
ding ding: in twee stappen
ben je bij haar.
Of neem dat meneer
mij nodig heeft:
dong dong: in drie sprongen
sta ik tot zijn dienst.

Susanna

Zo belt dan 's ochtends
het lieve graafje:
ding, ding! En hij stuurt je
drie mijlen ver weg.
Dong, dong! Naar mijn deur
brengt hem de duivel,
en kijkt: in drie sprongen...

Figaro

Kalm, Susanna, kalm...

Susanna

Luister...

Figaro

Spreek, gauw!

Susanna

Als je de rest wilt horen,
verjaag dan de verdenking
die me onrecht doet.

Figaro

Ik wil de rest horen.
En ik verfoei twijfels
en verdenkingen.

Scena II
Figaro solo

Figaro

Bravo, signor padrone! Ora incomincio
a capir il mistero... e a veder schietto
tutto il vostro progetto: a Londra è vero?
Voi ministro, io corriero, e la Susanna ...
secreta ambasciatrice.
Non sarà, non sarà. Figaro il dice.

Nr 3 Cavatina

Figaro

Se vuol ballare, signor Contino,
il chitarrino le suonerò.
Se vuol venire nella mia scuola,
la capriola le insegnerò.
Saprò... Ma, piano:
meglio ogni arcano, dissimulando,
scoprir potrò. L'arte schermendo, l'arte
adoprando, di qua pungendo, di là scherzando,
tutte le macchine rovescierò.
Se vuol ballare, signor Contino,
il chitarrino le suonerò.

Scène 2
Figaro, alleen

Figaro

Bravo, meneer! Nu begin ik
het mysterie te doorgronden... en uw hele opzet
pas goed te doorzien: naar Londen, nietwaar?
U als gezant, ik koerier, en Susanna...
als geheime ambassadrice.
Niks van, niemendal. Dat zegt Figaro.

Nr 3 Cavatina

Figaro

Als u wil dansen, meneer de graaf,
speel ik wel gitaar.
Als u bij mij in de leer wil,
zal ik u leren huppelen.
Stilletjes aan ontdek ik alles:
met wat geveins kom ik beter achter elk
geheim! Nu eens ontwijken, dan weer een
uitval. Hier stekelig, daar schertsend,
zal ik alle intriges Verijdelen.
Als u wil dansen, meneer de graaf,
speel ik wel gitaar.

Uit Symfonie nr 40 in g, KV550 (1788):

I. Molto Allegro

Uit 'Le nozze di Figaro':

**Atto Primo, scena 5
Nr 6 Aria**

Cherubino

Non so più cosa son, cosa faccio,
or di foco, ora sono di ghiaccio,
ogni donna cangiar di colore,
ogni donna mi fa palpitar.
Solo ai nomi d'amor, di diletto,
mi si turba, mi s'altera il petto
e a parlare mi sforza d'amore
un desio ch'io non posso spiegar.
Parlo d'amor vegliando,
parlo d'amor sognando,
all'acque, all'ombre, ai monti,
ai fiori, all'erbe, ai fonti,
all'eco, all'aria, ai venti,
che il suon de' vani accenti
portano via con sé.
E se non ho chi mi oda,
parlo d'amor con me.

Uit Symfonie nr 40 in g, KV550 (1788):

I. Molto Allegro

Uit 'Le nozze di Figaro':

**Eerste bedrijf, scène 5
Nr 6 Aria**

Cherubino

Ik weet niet meer wat ik ben, wat ik doe:
nu eens ben ik van vuur, dan weer van ijs;
Zie ik een vrouw, ik verbleek of ik bloos;
Zie ik een vrouw, mijn hart begint te bonzen.
Reeds bij de woorden liefde en verrukking
raak ik in de war en wind ik me op, en een
verlangen dat ik niet kan duiden dwingt me om
te spreken over liefde.
Ik spreek over liefde als ik wakker ben,
Ik spreek over liefde als ik droom,
met het water, met de schaduwen, met de bergen,
met de bloemen, met het gras, met de bronnen,
met de echo, met de lucht, met de wind,
die het geluid van mijn vruchteloze spraak
met zich mee voeren.
En is er niemand die naar me luistert,
dan spreek ik over liefde met mezelf.

Uit Symfonie nr 40 in g, KV550:

II. Andante con moto

Uit 'Le nozze di Figaro':

**Atto Secondo, scena 2
Nr 12 Arietta**

Cherubino

Voi che sapete che cosa è amor, donne, vedete
s'io l'ho nel cor.
Quello ch'io provo vi ridirò;
è per me nuovo, capir no 'l so.
Sento un affetto pien di desir ch'ora è diletto,
ch'ora è martir. Gelo, e poi sento l'alma
avvampar,
e in un momento torno a gelar.
Ricerco un bene fuori di me, non so chi 'l tiene,
non so cos'è.
Sospiro e gemo senza voler, palpito e tremo
senza saper, non trovo pace notte né dì:
ma pur mi piace languir così.
Voi che sapete che cosa è amor,
donne, vedete s'io l'ho nel cor.

Uit Symfonie nr 40 in g, KV550:

II. Andante con moto

Uit 'Le nozze di Figaro':

**Tweede bedrijf, scène 2
Nr 12 Arietta**

Cherubino

Gij, die weet wat liefde is,
dames oordeelt of ik liefheb.
Wat ik voel vertel ik u:
't is nieuw voor mij, ik kan het niet begrijpen.
Mijn gemoed schiet vol verlangen, nu eens is
het vreugde, dan weer pijn. Ik lijd koude, vuur verteert mijn ziel,
en dan lijd ik
weer bittere koude.
Ik begeer een goed dat buiten mij ligt:
ik weet niet wie 't bezit, ik weet niet van wie het is.
Ik zucht en klaag zonder het te willen.
Ik ril en beef zonder het te weten.
Ik vind geen vrede bij nacht of bij dag,
en toch koester ik me in deze kwelling.
Gij, die weet wat liefde is, dames, oordeelt of ik liefheb.

Atto Primo, scena 8

Recitativo

Figaro

Ehi, capitano, a me pure la mano...

piano a Cherubino

(Io vo' parlarti pria che tu parta.)

con finta gioia

Addio,

picciolo Cherubino. Come cangia in un punto il tuo destino!

Nr 10 Aria

Figaro

Non più andrai, farfallone amoroso,
notte e giorno d'intorno girando;
delle belle turbando il riposo
Narcisetto, Adoncino d'amor.
Non più avrai questi bei pennacchini,
quel cappello leggero e galante,
quella chioma, quell'aria brillante,
quel vermiglio donnesco color.
Tra guerrieri, poffar Bacco!
Gran mustacchi, stretto sacco.
Schioppo in spalla, sciabla al fianco,
collo dritto, muso franco,
un gran casco, o un gran turbante,
molto onor, poco contante!
Ed invece del fandango,
una marcia per il fango.
Per montagne, per valloni,
con le nevi e i sollioni.
Al concerto di tromboni,
di bombarde, di cannoni,
che le palle in tutti i tuoni
all'orecchio fan fischiar.
Cherubino alla vittoria:
alla gloria militar.

pauze

Eerste bedrijf, scène 8

Recitatief

Figaro

Hee, kapitein ik wil ook een hand;

zachtjes tot Cherubino

(Ik wil met je praten voor je vertrekt.)

met geveinsde vreugde

Vaarwel,

kleine Cherubino! Hoe verandert je lot ineens!

Nr 10 Aria

Figaro

Niet langer zul je als een verliefde vlinder
dag en nacht rondfladderen en de nachtrust
van de schonen verstoren,
kleine Narcissus, Adonisje der liefde.
Niet langer zul je die fraaie veren dragen,
die lichte, elegante hoed, die haardos. Adieu,
dat stralend uiterlijk,
die roze, vrouwelijke huid!
Onder 't krijgsvolk, sakkerloot!
Zware snorren, 'n nauwe jas.
't Geweer over de schouder, de sabel aan de zij,
de rug gestrekt en vrak het gezicht,
een grote helm, of een grote tulband,
veel eer, weinig centen!
En in plaats van de fandango
een mars door het slijk
over bergen, door valleien,
onder sneeuwbuien en vlakke zon,
bij de klank van donderbussen
van bombarden en kanonnen,
die hun kogels in alle toonaarden
om de oren laten fluiten.
Op, Cherubino, naar de zege,
naar de wapenroem!

pauze

Uit 'Le nozze di Figaro'

Atto Terzo, scena 2

Recitativo

Susanna
Signor...

Il conte
serio
Cosa bramate?

Susanna
Mi par che siate in collera!

Il conte
Volete qualche cosa?

Susanna
Signor... la vostra sposa ha i soliti vapori,
e vi chiede il fiaschetto degli odori.

Il conte
Prendete.

Susanna
Or ve 'l riporto.

Il conte
Eh, no: potete ritenerlo per voi.

Susanna
Per me? Questi non son mali da donne triviali.

Il conte
Un'amante che perde il caro sposo sul punto d'ottenerlo...

Susanna
Pagando Marcellina con la dote che voi mi prometteste...

Il conte
Ch'io vi promisi? Quando?

Uit 'Le nozze di Figaro'

Derde bedrijf, scène 2

Recitatief

Susanna
Meneer...

De graaf
ernstig
Wat wens je?

Susanna
U ziet er boos uit!

De graaf
Wil je iets?

Susanna
Meneer... uw echtgenote heeft weer haar
vapeurs en verzoekt om het reukflesje.

De graaf
Neem het.

Susanna
Ik breng het gauw terug.

De graaf
Ach, nee: je mag het houden voor jezelf.

Susanna
Voor mij? Dit zijn geen kwalen voor vrouwen van mijn stand.

De graaf
Een geliefde die haar beminde bruidegom kwijtspeelt en toen hij de hare zou
worden...

Susanna
Als ik Marcellina omkoop met de bruidsschat die u me beloofde...

De graaf
Die ik jou beloofde? Wanneer?

Susanna
Credea d'averlo inteso...

Il conte
Sì, se voluto aveste intendermi voi stessa.

Susanna
È mio dovere; e quel di sua eccellenza è il mio volere.

Nr 17 Duet

Il conte
Crudel! Perché finora farmi languir così?

Susanna
Signor, la donna ognora tempo ha dir di sì.

Il conte
Dunque, in giardino verrai?

Susanna
Se piace a voi, verrò.

Il conte
E non mi mancherai?

Susanna
No, non vi mancherò.

Il conte
Mi sento dal contento pieno di gioia il cor.

Susanna
Scusatemi se mento, voi che intendete amor.

Susanna
Ik dacht zoiets begrepen te hebben.

De graaf
Ja, indien jij mij had willen begrijpen.

Susanna
Dat is mijn plicht: wat Zijne Hoogheid wil, dat is mijn wet.

Nr 17 Duet

De graaf
Harteloze! Waarom me zo lang laten smachten?

Susanna
Meneer, een vrouw heeft altijd tijd om ja te zeggen.

De graaf
Je zult dus in de tuin zijn?

Susanna
Als u dat wenst, zal ik er zijn.

De graaf
En je zult je belofte houden?

Susanna
Ik zal ze houden.

De graaf
Wat ben ik blij! Mijn hart popelt.

Susanna
Vergeeft u me als ik lieg, U, die weet wat liefde is.

Atto Terzo, scena 4

Recitativo

Susanna

... hai già vinta la causa.

Nr 18 Recitativo e aria

Il conte

Hai già vinta la causa! Cosa sento!
In qual laccio io cadea? Perfidil! lo voglio...
Di tal modo punirvi... A piacer mio
la sentenza sarà... Ma s'ei pagasse
la vecchia pretendente?
Pagarla! In qual maniera! E poi v'è Antonio,
che a un incognito Figaro ricusa
di dare una nipote in matrimonio.
Coltivando l'orgoglio
di questo mentecatto...
Tutto giova a un raggio... il colpo è fatto.

Vedrò mentre io sospiro,
felice un servo mio!
E un ben ch'invan desio,
ei posseder dovrà?
Vedrò per man d'amore
unita a un vile oggetto
chi in me destò un affetto
che per me poi non ha?
Ah no, lasciarti in pace,
non vo' questo contento,
tu non nascesti, audace,
per dare a me tormento,
e forse ancor per ridere
di mia infelicità.
Già la speranza sola
delle vendette mie
quest'anima consola,
e giubilar mi fa.

Derde bedrijf, scène 4

Recitatief

Susanna

... je hebt je proces al gewonnen.

Nr 18 Recitatief en aria

De graaf

Je hebt je proces al gewonnen! Wat hoor ik!
In welke val ben ik gelopen? Schurken! Ik wil...
jullie zo zwaar straffen... 't vonnis bepaal ik
naar willekeur...maar als zij dat oud wijf,
dat klacht indiende, omkoopt?
Haar omkopen! Hoe dan wel? En verder is er Antonio
die weigert aan een wildvreemde Figaro
zijn nicht als bruid te geven.
Als we de hovaardij
van die dwaas wat aanwakkeren...
alles is een intrige gunstig...ik haal m'n slag thuis.

Zal ik, terwijl ik zucht,
dulden dat een bediende gelukkig is?
En wat ik vergeefs begeer
zou hij bezitten?
Zal ik door liefdes hand
met een burgermannetje verbonden zien
wie in mij een drang wakker riep
die niet wederzijds blijkt?
Ach, nee, je met rust laten,
dat genoeg gun ik je niet.
Jij bent, brutale meid,
niet geboren om mij te kwellen
en wellicht nog te spotten
met mijn ongeluk.
Alleen de hoop reeds
op mijn wraak
troost mijn
gemoed en doet me juichen.

Uit Symfonie nr 41 in C, KV551 'Jupiter' (1788):

I. Allegro vivace

Aria 'Un bacio di mano', KV541

Un bacio di mano
Vi fa maraviglia,
E poi bella figlia
Volete sposar.

Voi siete un po' tondo,
Mio caro Pompeo,
L'usanze del mondo
Andate a studiar.

Un uom, che si sposa
Che giovin vezzosa,
A certi capricci,
Dee pria rinunciar.
Dee libere voglie lasciar alla moglie,
Dee sempre le porte aperte lasciar,
Dee chiudere gli occhi, gli orecchi, la bocca,
Se il re degli sciocchi no vuole sembrar.

Uit Symfonie nr 41 in C, KV551 'Jupiter' (1788):

I. Allegro vivace

Aria 'Een handkus', KV541

Een kus op haar hand
verwondert jou
en dan het mooie meisje
waarmee je wil trouwen.

Je bent nogal saai,
mijn lieve Pompeo,
ga toch de gebruiken
van de wereld bestuderen.

Een man die met
een mooi jong meisje trouwt
moet bepaalde
grillen opgeven.
Om zijn vrouw haar zin te geven,
moet hij altijd deuren open laten
en zijn ogen, oren en mond sluiten
als hij niet de koning van de dwazen wil lijken.

Uit Symfonie nr 41 in C, KV551 'Jupiter':

II. Andante cantabile

Selectie uit 'Die Zauberflöte', KV620 (1791):

**Zweiter Akt, achtzehnter Auftritt
Nr 17 Arie**

Pamina

Ach ich fühl's, es ist verschwunden
– Ewig hin der Liebe Glück!
Nimmer kommt ihr, Wonnestunden,
Meinem Herzen mehr zurück.
Sieh Tamino! diese Tränen Fliessen Trauter, dir
allein.
Fühlst du nicht der Liebe Sehnen, So wird Ruh
im Tode sein.

Uit Symfonie nr 41 in C, KV551 'Jupiter':

II. Andante cantabile

Selectie uit 'Die Zauberflöte', KV620 (1791):

**Tweede bedrijf, scène 18
Nr 17 Aria**

Pamina

Ach, ik voel het, 't is verdwenen,
Eeuwig heen het geluk der liefde!
Nooit keren die zalige momenten
terug in mijn hart!
Kijk, Tamino! deze tranen vloeien enkel en
alleen voor jou.
Voel jij niet het verlangen naar liefde, dan zal er
slechts rust zijn in de dood!

**Erster Akt, vierzehnter Auftritt
Nr 7 Duet**

Pamina

Bey Männern, welche Liebe fühlen,
Fehlt auch ein gutes Herze nicht.

Papageno

Die süßen Triebe mit zu fühlen,
Ist dann der Weiber erste Pflicht.

Beyde

Wir wollen uns der Liebe freu'n,
Wir leben durch die Lieb allein.

Pamina

Die Lieb' versüßet jede Plage,
Ihr opfert jede Kreatur.

Papageno

Sie würzet unsre Lebenstage,
Sie wirkt im Kreise der Natur.

Beyde

Ihr hoher Zweck zeigt deutlich an,
Nichts edlers sey, als Weib und Mann.
Mann und Weib, und Weib und Mann,
Reichen an die Götter an.

Uit Symfonie nr 41 in C, KV551 'Jupiter':

IV. Molto Allegro

**Eerste bedrijf, scène 14
Nr 7 Duet**

Pamina

Bij mannen die de liefde voelen,
ontbreekt een goed hart ook niet.

Papageno

Die zoete driften mee te voelen,
is dan de eerste vrouwenplicht.

Beide

Wij verheugen ons over de liefde,
wij leven alleen door liefde.

Pamina

De liefde verzoet elk lijden,
aan haar offert elk schepsel.

Papageno

Zij kruidt onze levensdagen,
ze werkt in de kringloop der natuur.

Beide

Haar hoger doel toont duidelijk aan:
er is niets edelers dan vrouw en man.
Man en vrouw en vrouw en man,
zij reiken tot de goden.

Uit Symfonie nr 41 in C, KV551 'Jupiter':

IV. Molto Allegro

BAROKORKEST B'ROCK

muzikale leiding
René Jacobs

concertmeester
Rodolfo Richter

1ste viool
Elin Eriksson
Rebecca Huber
Michiyo Kondo
Maite Larburu
David Wish
Yukie Yamaguchi

2de viool
Jivka Kaltcheva
Marie Haag
Lucia Giraudo
Birgit Goris
Liesbeth Nijs
Shiho Ono

altviool
Luc Gysbregts
Annemarie Kosten-Dür
Wendy Ruymen
Sylvestre Vergez

cello
Rebecca Rosen
Julien Barre
Diana Vinagre

contrabas
Tom Devaere
Elise Christiaens
Hen Goldsobel

fluit
Tami Krausz
Sien Huybrechts

klarinet
Jean-Philippe Poncin
Geert Baeckelandt

hobo
Gilles Vanssons
Stefaan Verdegem

fagot
Tomek Wesoloswki
Flora Padar

hoorn
Bart Aerbeydt
Mark De Merlier

trompet
Fruzi Hara
Antonio Faillaci

pauken
Jan Huylebroeck

pianoforte
Andreas Küppers

Binnenkort in deSingel

András Schiff piano

za 3 jun 2017 / 20 uur / Blauwe zaal

€ 24, 20 (basis)

€ 20, 16 (-25/65+)

€ 8 (-19 jaar)

gratis inleiding Piet De Volder

19.15 uur / Muziekstudio

zo 4 jun 2017 / 15 uur tot 19 uur

Blauwe zaal

gratis zonder reservering

Publieke masterclasses piano

olv. András Schiff

Johann Sebastian Bach

Capriccio sopra la lontananza del suo
fratello diletteissimo, in Bes, BWV992

4 Duetten, BWV802-805 uit 'Clavier-Übung
III'

Béla Bartók

Zes Dansen in Bulgaars ritme, Sz107 uit
'Mikrokosmos VI'

Sonate, Sz80

Leos Janáček

In de mist

Robert Schumann

Fantasie in C, opus 17

www.desingel.be
T +32 (0)3 248 28 28
Desguinlei 25
B-2018 Antwerpen

deSingel is een kunstinstelling van de Vlaamse Overheid

**Vlaamse
overheid**

Provincie
Antwerpen

SA STAD ANTWERPEN

mediasponsors

Knack

dS De
Standaard

canvas